

หอมกลี้นบุหงา

ศิลปะแกะสลักไม้

ชายแดนใต้

“งานแกะสลักไม้ต้องใช้ความอดทนสูง และที่สำคัญคือใจต้องรักด้วย ผมทำงานอยู่บ้านวันๆ ไม่รู้สึกเบื่อเลย เพราะผมสนุกกับงานที่ผมทำ หากไม่รักไม่ชอบงานนี้ทำไม่ได้”

เขาอาหรับบอกให้ฟังก่อนที่จะพาไปหลับบ้านซึ่งเป็นโรงไม้เก่าๆ ไม้ใหญ่โตนัก

ในงานวิจัย **โครงการแผนที่ภูมิทัศน์ภาคใต้ : ฐานเศรษฐกิจและทุนวัฒนธรรม** **สถาปัตยกรรม : ที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ ศิลปะ คติชนวิทยา** โดย ผศ.สันต์ ชิวสารณ์ ได้ให้นิยามคำว่า **สถาปัตยกรรม** หมายถึง ศิลปะและวิทยาการแห่งการก่อสร้างที่มีความสัมพันธ์กัน สร้างสรรค์ก่อให้เกิดความงดงาม และเพื่อประโยชน์ใช้สอยของปัจเจกชนและมวลชน รวมถึงการใช้กิจกรรมต่างๆ ร่วมกันในสังคม รูปแบบของสถาปัตยกรรมที่ก่อสร้างขึ้นยังสามารถสะท้อนให้เห็นถึงสภาพการณ์ของสังคมแต่ละยุคสมัยของบ้านเมืองด้วย

สถาปัตยกรรมจังหวัดชายแดนภาคใต้มีความแตกต่างจากภูมิภาคอื่นๆ ซึ่งเป็นไปตามประวัติศาสตร์ ศาสนา ภาษาและวัฒนธรรมที่เป็นทุนเดิมทางสังคมมาอย่างยาวนานนับร้อยๆ ปี ดังนั้น จากความเป็นพื้นที่พิเศษ สิ่งก่อสร้าง ที่อยู่อาศัย และศาสนสถาน ก็จะมีอัตลักษณ์เฉพาะ เช่น รูปแกะสลักไม้ตามวัง บ้านเรือน และศาสนสถานต่างๆ ซึ่งนิยมแกะสลักไม้เป็นรูปพระนามของอัลลอฮ์และนบีมุฮัมมัดตลอดจนโองการอัลกุรอานเพื่อเป็นสิริมงคล นอกจากนั้นจะแกะสลักเป็นไม้ต่างๆ แต่ไม่นิยมแกะสลักไม้เป็นสัตว์เนื่องเป็นที่ต้องห้ามตามหลักศาสนาอิสลาม

“นายอาลี อับดุลละห์” วัย 42 ปี เป็นชาวบ้านยูโยสะพานปลา อ.เมืองปัตตานี รักในศิลปะแกะสลักไม้มากกว่า 10 ปี ได้เล่าประสบการณ์ก่อนที่จะมาทำ

อาชีพนี้นี้เป็นของตัวเองว่า เมื่อ 10 ปีที่ผ่านมาเขาเป็นเพียงลูกน้องของครูช่างแกะสลักไม้ คนหนึ่งชื่อ **क्रमुชอ** ซึ่งเป็นชาวบ้านจากอำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี

“จำได้ต่อนั้นผมไม่รู้อะไรเลยเกี่ยวกับการแกะสลักไม้ ผมต้องเรียนรู้ด้วยตัวเอง ต้องฝึกจำ ฝึกสังเกต ทุกขั้นตอน ผมใช้เวลา 2 ปีจึงสามารถทำได้ ถ้าเรารักที่จะทำอะไรสักอย่างเราต้องอดทนและที่สำคัญใจต้องรักงานนั้น” อาลีกล่าวย้อนหลังให้ฟัง

เขาใช้ชีวิตเป็นลูกน้องในดินแดนประเทศเพื่อนบ้านกว่า 5 ปี พร้อมทั้งได้เก็บเกี่ยวประสบการณ์ทั้งหมดหอบกลับมาเปิดกิจการเล็กๆ ของตัวเองที่บ้านยูโย สะพานปลา ท่ามกลางกระแสการตอบรับจากชาวมลายูมุสลิมในพื้นที่เป็นจำนวนมาก ไม่ว่าจะเป็นนายวันมุฮัมมัดนอร์ มะทา อดีต รมต.มหาดไทย ผศ.ดร.วรวิทย์ บารูนักวิชาการ มอ.ปัตตานี และอีกมากมาย

“ผมคิดว่าผมสามารถทำงานนี้เองได้และรายได้ก็พออยู่ได้ในบ้านเรา” อาลีให้เหตุผลที่กลับมาทำงานเปิดกิจการด้วยตัวเองในปัตตานี

“เสียดายหากไม่มีการสืบทอดให้กับคนรุ่นหลัง ถ้าผมตายไปความรู้ที่ผมมีอยู่ก็จะสาบสูญไปด้วย ผมยินดีถ้ามีใครสนใจที่จะเรียนวิธีการแกะสลักไม้ ผมพยายามที่จะสอนลูกชาย แต่เขาไม่มีความสนใจ ไม่มีใจรักในงานแกะสลักเลย งานนี้ต้องมาจากใจรัก ความอดทนต้องสูง หากใจไม่รักไม่สามารถทำงานนี้ได้”

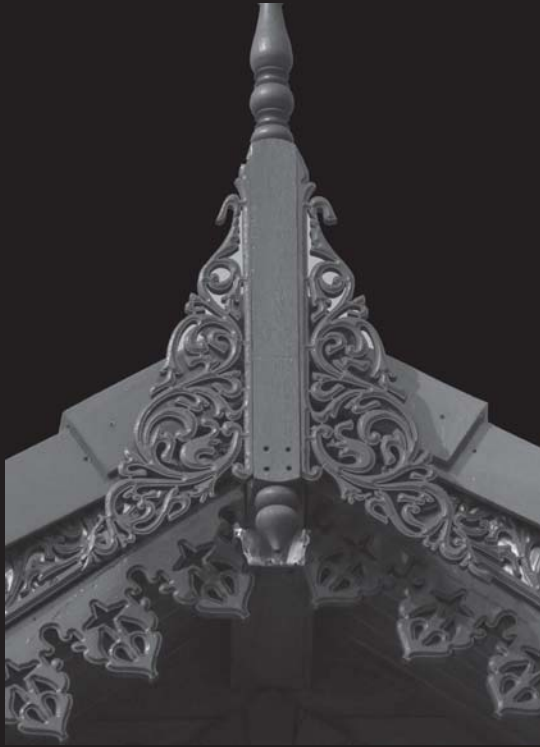
“การแกะสลักไม้ลายดอกกลันตัน (มลายู) มีความสวยงามและมีความประณีตกว่าดอกลายไทย เนื่องจากลายของดอกจะมีความละเอียดมาก” อาลีกล่าว

นอกจากแกะสลักไม้เพื่อประดับบ้านแล้ว อาลีบอกว่านกยูงทอง (merak emas) ที่ตั้งตระหง่านหน้าลิโอบบีโรงแรมซีเอสปัตตานี ก็เป็นฝีมือแกะสลักของเขาดอนที่เป็นลูกจ้างक्रमุชอที่มาเลเซียเมื่อ 10 ปีก่อน

“ต่อนั้นผมไปทำงานกับक्रमุชอที่มาเลเซีย มีชาวมลายูคนหนึ่งมาตั้งทำนกเรือที่มีลักษณะเป็นนกยูงทอง ถ้าผมจำไม่ผิดเขาจ้างทำในราคา 4 หมื่นบาทในสมัยนั้น แต่ทางเจ้าของซีเอสปัตตานีไปซื้อเมื่อ 2 ปีที่แล้วในราคาเท่าไรผมก็ไม่รู้ เราทำเรื่อนั้นใช้เวลานานนับเดือน” อาลีบอกด้วยความภูมิใจในผลงานที่ออกมา

“**ผศ.ดร.วรวิทย์ บารู**” ผู้อำนวยการสถาบันสมุทรรัฐเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ศึกษา มอ.ปัตตานี เป็นอีกคนหนึ่งที่รักและชอบในหัตถกรรมแกะสลักไม้และสร้างบ้านด้วยทรงมลายูทั้งหลาย ถึงแม้ว่าค่าใช้จ่ายสูงและพื้นที่การใช้สอยน้อย แต่ด้วยใจรักก็ต้องยอม

“ผมชอบบ้านรูปทรงมลายูเป็นชีวิตจิตใจ และชอบความเป็นชนบท ผมจึงสร้างบ้านติดกับทุ่งนา ได้ดูบ้านยกสูง มีหน้าต่างเยอะๆ ผมชอบในศิลปะหัตถกรรมมลายู” อาจารย์วรวิทย์ กล่าวถึงเหตุผลที่ควักกระเป๋าปลงทุนสร้างบ้านสไตล์รูปทรงมลายู ซึ่งขณะนี้ชาวมลายูมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้เริ่มสร้างบ้านในสไตล์มลายูมากขึ้น ตั้งแต่ต้นทศวรรษที่ผ่านมา

“เริ่มจริงๆเมื่อ ๑๐ ปีที่ผ่านมา โดยบุคคลชั้นนำของสังคมอย่างอาจารย์ วันมูฮำมัดนอร์ มะทา ซึ่งเป็นคนที่มีใจรักในศิลปะหัตถกรรมมลายูในตัวสูง การเริ่มต้นของท่านท่ามกลางวัฒนธรรมมลายูใกล้จางหายไปจากสังคมจังหวัด เนื่องจากไม่มีพื้นที่สำหรับวัฒนธรรมมลายู หัตถกรรมมลายูได้ยืนอยู่ แต่มีวัฒนธรรมตะวันตกมากมายเข้ามา” ผู้อำนวยการสถาบันสมุทรฯ เผยให้ฟัง

อาจารย์วรวิทย์มองอนาคตของการแกะสลักไม้บนเรือนมลายูในภาคใต้กำลังได้รับการตอบรับจากประชาชนในทุกชนชั้นในจังหวัดภาคใต้ แต่ในประเทศมาเลเซีย ความเป็นมลายูกำลังจะจางหายไปจากสังคม

“เป็นเรื่องแปลกอย่างยิ่งในภาคใต้บ้านทรงมลายูและการแกะสลักไม้กำลังบูม มีการอนุรักษ์และได้รับการฟื้นฟูขึ้นมาอีกครั้ง แต่ในมาเลเซียค่อยๆ สูญหายไป” อาจารย์วรวิทย์แสดงความภูมิใจในการกลับมาของการแกะสลักไม้ตามบ้านเรือนของชาวมลายูมุสลิมอีกครั้งหนึ่ง

นอกจากนั้น ผู้อำนวยการสถาบันสมุทรรัฐฯ ยังได้สะท้อนให้เห็นถึงความสามารถของชาวบ้านในด้านหัตถกรรมแกะสลักไม้เป็นเครื่องตกแต่งประดับบ้าน เป็นของที่ระลึกในรูปแบบต่างๆ ได้อีกมากมาย เพียงแต่ชาวบ้านขาดแหล่งทุนและตลาด

“ชาวบ้านมีความสามารถและพรสวรรค์สูงในด้านการแกะสลักไม้เพื่อแกะเป็นรูปต่างๆ ซึ่งรูปแกะสลักที่เป็นที่นิยมขึ้นชอบของชาวมลายูมุสลิมคือลายดอกไม้ ใบไม้ต่างๆ พระนามของอัลลอฮ์และชื่อนบีมูฮำหมัด ตลอดจนอายัตอัลกุรอานต่างๆ แต่ไม่นิยมแกะสลักเป็นรูปสัตว์เนื่องจากขัดกับหลักศาสนาอิสลาม ตรงนี้รัฐต้องเข้ามาจัดบริหารภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีค่าให้เป็นสินค้าโอท็อปให้ได้ โดยการจัดตั้งเป็นกลุ่มอาชีพ และรัฐส่งเสริมด้านการอบรมกับสถาบันจากประเทศมาเลเซียเพื่อเพิ่มความชำนาญและการเป็นมืออาชีพมากขึ้นและหาตลาดรองรับอีกทางหนึ่ง” เขาแนะรัฐในการส่งเสริมด้านการเสริมรายได้ให้กับประชาชนในพื้นที่ อย่างน้อยที่สุดหากประชาชนสามารถดำรงชีวิตตามครรลองธรรมและความเป็นวัฒนธรรมมลายูไม่ถูกกีดกันจากรัฐอาจจะเป็นหนทางหนึ่งในการคลี่คลายสถานการณ์ความรุนแรงในภาคใต้ลงได้บ้างในระดับหนึ่ง